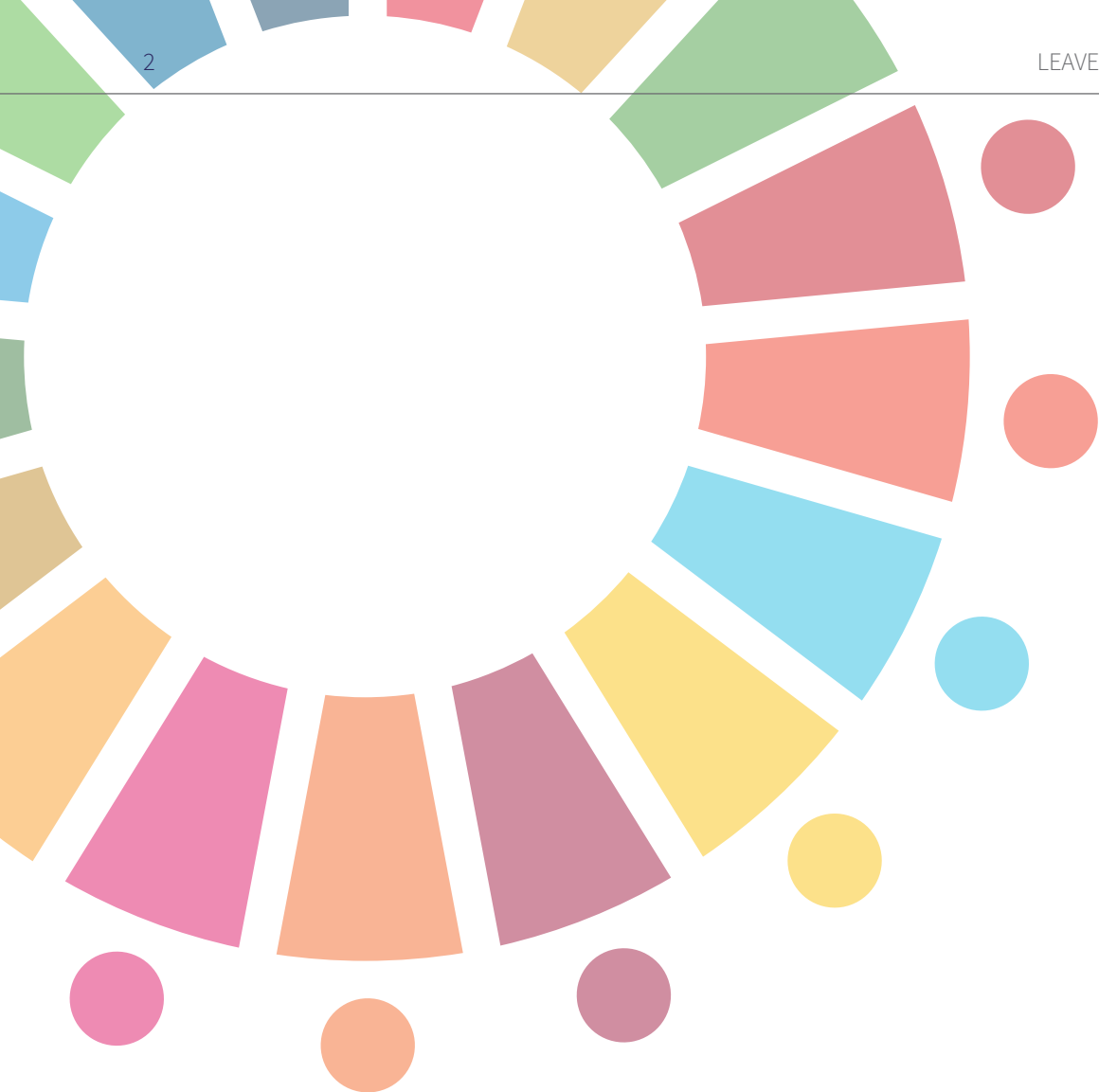

**LEAVE
NO ONE
BEHIND**

- Tiliup 2022-imi ataatsimiisitsineranit
innersuussutit

Kolofoni

Allaaserinnittut aaqqissuisullu: Anja Hynne Nielsen, Drude Daverkosen,
Oline Inuusuttoq Olsen aamma Anna Ida Hallgaard Jonsson

Assit: Tilioq,

Ilusilersisoq: irisager.gl

Kalallisut nutserisoq:

Tukummeq Maliina Møller-Steffens

NunaFondip tapiissutaanut qujavugut

NunaFonden

IMAI

4 SIULEQUT

6 SIULEQUTSIUSSAQ

7 NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT NUNARSUARMİ ANGUNIAGAAT
– LEAVE NO ONE BEHIND

14 ATAATSIMIISITSINERMI INNERSUUSSUTIGINEQARTUT

14 Innersuussutit: Innarluuteqarnermut paasinnittaaseq,
paqumigisat isummallu pigiliutiinnakkat

18 Innersuussutit: Inissiat, sanaartukkat attaveqaasersuinerlu

21 Innersuussutit: Ilinniartitaaneq

24 Innersuussutit: Inuiaqatigiinni suliniaqataaneq

Siulequt

Asasara atuartoq,

Saqqummersitaq una “Kalaallit Nunaata tamanut” naleqquttunngortinnissaanut suliniaqataanissamut qaaqqussisutaavoq.

Naalagaaffiit Peqatigiit inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissutaa naapertorlugu innarluuteqarneq pilersarpoq, inuup piginnaasakillisisamasup inuiaqatigiinni allatuulli peqataaniarnerani avatangiisini inuillu akornanni akimmiffiit pilersinneqaraangata.

Kalaallit Nunaanni inuit tallimaagaangata ataaseq innarluuteqartarpoq. Nunatsinni pissutsit imaapput, inuit innarluutillit inuiaqatigiinni amerlasuutigut suli peqataatinneqartanngimmata. Inuiaqatigiinni inuit innarluutillit arlalitsigut ajornerusunik suli atugassaqartinneqartarput, tassami amerlanngitsut suliffeqarput, ikitsuinnaallu ilinniagaqalersarput. Meeqqat atuariiini meeqqanut immikkut pisariaqartitsisunut anguniaqartitsisoqarpiartanngilaq, tassanilu arlallit katataasarput. Inuit innarluutillit amerlasuut persuttagaaneq, immikkoortitaaneq, kiserliornerlu misigisarpaat. Inuit innarluutillit inuiaqatigiinni tassaagunarput ikinnerussuteqartut annersaat inuiaqatigiinnilu tamakkiisumik peqataatissallugit amigaatigaavut. Peqataattariaqarpavut ataqqinnittumillu eqqartortarlugit, tassami immikkoortinneqartannginnissaat anguniarlugu suli inatsisilior-toqanngilaq. Inuit innarluutillit tassaapput ikinnerussuteqartut immikkoortinneqartarnermut suli illersorneqanngitsut.

Inuit innarluutillit qangisaminnik annertuumik pisariaqartitsisarput, ulluinnarni ikiuutaasinnaasut aamma pisinnaatitaaffinnik napertuuttumik naligiittumillu inuuneqarnissamut sukataaruteqarnerminni pisariaqartit-tarpaat. Aamma takussaavoq, qanigisaasut ilaqutariillu sukataaruteqartuarnerminni sapilersut suliffeqarun-naartartullu.

Taamaattoqartariaqanngikkaluarpoq.

Inuit innarluutillit amerlanerit ilinniagaqalersinnaagaluarput aamma suliffeqarlutik, eqqortumik ikiorneqaraluarpata. Tassami Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut isumalluutillu pisariaqartippagut. Innarluuteqarneq tamatsinnut tunngassuteqarpoq, ilinniagaqarnermi, suliffeqarnermi, assartuinermi aamma najugaqarnermi, sutigut tamatigut atuuppoq, tassami tamatta eqqugaasinnaangatta. Inuiaqatigiinni inooqataaniarnermi akimmiffinnik piiassunik aqqissutinik nassaarsinnaavugut, tamatsinnut aamma pitsaasunik sunniuteqar-tunik. Aaqqiissutit naleqarnerulersitsisut.

Internet pitsaanerusoq akikinnerusorlu periarfissaappat taava onlinemik ilinniarneq, tusilartunut ussersorluni nutserineq aamma psykiatriimut periarfissat pitsanngussangaluarput, saniatigullu tamatta tamanna iluaqutigissagaluarparput. Meeqqat atuariiini iliutsit meeqqanik immikkut pisariaqartitsisunik peqataatsitsisut meeqqanut allanut aamma iluaqutaassapput. Suliffeqarneq eqaannerusoq aamma inuit innarluutillit ikius-savai- immaq aamma eqqumiitsuliortut iluaqutigisinnaassavaat, tassami eqqumiitsuliortuunerup saniatigut suliffeqarneq periarfissaalersinnaassammat.

Kalaallit Nunaata Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut atuutilersinnikuuaa aamma nunarsuarmi anguniakkat ilanngullugit. Naalakkersuisut piffissami qanittumi nuna tamakkerlugu inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit isumaqatigiissutaannik naapertuinissamut iliuusissatut pilersaarummik saqqummiussaapput. Naalagaaffiit Peqatigiit Nunarsuarmi anguniagaat periarfissanik ineriartortissinnaasatsinnut takunninnissamut atorsinnaavagut. Susassaqartut assigiinngitsut suleqatigiilluta, nutaanik aaqqiissusiorsinnaavugut aamma nunatut maligassiuisunngorsinnaalluta. Nutaanik isumassarsior-tariaqarpugut inerisaanernullu aningaasaliisoqartariaqarpoq- aningaasartuutaannarnut isiginata. Timersor-nernut ikiuutinullu sipaarniarutta massakuinnaq ilaqutaassapput. Kisianni tamakku inuup inuiaqatigiinni peqataanissaanut killilersuissapput, ilinniagaqarnissaraluanit imaluunniit sulinissaraluanit. Tassa inuiaqati-giinnut inunnullu ataasiakkaanut akisunerulissaaq. Piffissaangallartillugu iliuuseqannginnerup akisunerujus-sua takutittariaqarparput, inunnut tunngasunik inerisaanermut aningaasaliissuteqarnerup imminut akilersin-naanera ersarissamerusariaqarparput. Inunnut innarluutilinnut tunngasunut aningaasaliissuteqarnerit inuia-qatigiinni nalituunngortitsisut pisariaqartinneqarput. Inunnut isiginnittariaaseq pineqarpoq- inuk takuneqar-tariaqarpoq innarluutaa pinnagu, inuiaqatigiinni kikkut tamaasa eqeersimaartumik peqataatillugit.

Alloriarneq siulleq Tiliup ataatsimiisitsinerani maajimi 2022-imi tiguarput, uanilu saqqummersitami aalaja-ngiisartut, oqartussat, atorfilittat, kommunit, inuit innarluutillit peqatigiiffii, ilinniarfiit, suliffeqarfiit, sulisitsi-sut aamma allat aaqqiissutinik atasinnaasunik aningaasaliiffiusinnaasunillu oqaloqatigiinnissamut- inunnut innarluutilinnut aammali tamanut iluaqutaasussanik peqatiseravut. Ataatsimiisitsinerami suleqatigiinnikkut iliuuserineqarsinnaasunik aaqqiissutaasinnaasunik eqqartuisoqarluni suliaqartoqarpoq, taakkuuppullu Tiliup NunaFondenip tapersiuteqarneratigut maanna saqqummersitavut.

Ataatsimiisitsinermit tunniussaqaqtunut tamanut qujavugut, Nuuk Lokaludvalg qutsavigaarput Tilioq Festivale: *Live, Laugh Leave no one behind* piviusunngortinneranut tapersiuteqarmata. Arctic indigenous Fundillu tapersiineratigut sineriammit peqatigiiffinni ilaasortat ataatsimiisitsinermit peqataasinnaammata, soorlu aamma NunaFonden uunga saqqummersitamut tapersiuteqartoq qutsavigaarput.

Neriutigaarput innersuussutit inuiaqatigiinni eqeersimaartumik tigulluarneqassasut. Innersuussutini oqar-tussat assigiinngitsut allattorneqarput, kisianni tamakku missingersuutaannaapput, neriuppugut amerlanerit iliuuseqaqataajumallutik sassarumaartut. Tassa oqaloqatigiinnissamut qaaqqusivugut, aamma illit ilanngus-sinnaavutit. Allaffigitigut isumassarsiasi siunnersuutisilu pillugit.

Atuarluarisi aamma tusarnissarsi qilanaaralugu.

Anja Hynne Nielsen
Inuit innarluutillit illersuisuat

Jens Wandel
Siunnersortaaneq

#LeaveNoOneBehind

Siulequtsiussaq

Saqqummiussaq manna Tiliup 2022-mi maajimi ataatsimiisitsinera tunngavigalugu saqqummiunneqarpoq. Ataatsimiisitsinermi Tiliup innarluuteqarnermut suliaqarfinni soqutigisaqaqatinik 60-inik katersortitsivoq, taakkualu peqatigiillutik oqallisigaat inuit innarluutillit kikkut tamaasa naligalugit peqataaffigisinnaasaannik inuiaqatigiinnik akaarinnittunik piujuartitsiffiusunillu qanoq pilersitsisoqarsinnaanersoq. Peqataasut peqatigiillutik innersuussutinik ukununga tunngasunik ineriartortitsippot: Ilinniartitaaneq, inissiat attaveqaaser-suutillu, inuit innarluutillit inuiaqatigiinni sulianaqataanerannik pitsanngorsaaneq, aamma innarluuteqarnermut paasinnittaaseq inoqatinullu isiginneriaaseq. Taamaaliortoqarpoq nunarsuarmi anguniakkat – inuiaqatigiit piujuartitsiffiusut sumiginnaaffiunngitsullu piffissamik, nukinnik pigisanillu qanoq atuiffiginissaannik anguniagassiusut – tunngavigalugit.

Saqqummiussami matumani ataatsimiisitsinermi innersuussutigineqartut eqikkarneqarput. Innersuussutit sammitinnagit kapitalimi siullermi Naalagaaffiit Peqatigiit piujuartitsilluni ineriartortitsinermi nunarsuarmi anguniagaat ‘sumiginnaannginnissamillu’ – ‘leave no one behind’-imik – najoqqutassiaq tunngavisoq sammineqarput. Tamatumani nunarsuarmi anguniakkat inuillu innarluutillit pillugit suliaqarfiit imminnut qanoq atassuteqarnerat inuiaqatigiinnullu piujuartitsiffiusunut piffissamik, nukinnik pigisanillu atuinikkut qanoq inuiaqatigiinnik inunnik innarluutilinnik allatulli peqataatitsiffiusunik pilersitsisoqarsinnaanersoq itisilerneqarpoq.

Kapitalimi tulliuuttumi innersuussutigineqartut taakkunungalu tunngavilersuutit sammineqarput. Taamaalilutik sammisat, innersuussutit akisussaasusullu tunngavissinneqarput. Ataatsimiisitsinermilu sammineqartut sisamat tamarmik immikkut iluini tunngavissiuisoqarpoq.

Saqqummiussami matumani peqataasut ataatsimiisitsinermi peqatigiillutik innersuussutigisaat pitsaasut ajoraluartumik ilaannaat sammineqarsinnaasimapput. Innersuussutigineqartut allattorsimaffiat matumunga ilanngussat saqqummiunneqarput tilioq.gl-imilu alakkarneqarsinnaallutik.

Ataatsimiisitsinermi tapiissuteqartut innersuussutinillu ineriartortitseqataasut tamaasa Tiliup qutsavigai.

Naalagaaffiit Peqatigiit nunarsuarmi anguniagaat – Leave no one behind

Inuiaqatigiit akuuffigisavut tamatsinnit atorluarneqarsinnaasariaqarput – qanorluunniit pisinnaasaqaralua-raanni. Tamanna Naalagaaffiit Peqatigiit nunarsuarmi anguniagaanni neriorsuummi ”Leave No One Behind”-imi ilanngunneqarpoq.

2015-imi septembarimi nunat Naalagaaffinnut Peqatigiinnut ilaasortaasut 193-it ukioq 2030 tikillugu pijuartitsilluni ineriartortitsinermut silarsuaq tamakkerlugu pilersaarummik akuersipput. Pilersaarummi oqaluuse-risassatut ilanngunneqarput nunarsuarmi nunat assigiinngitsut allannguutit suut immikkut sammissaneraat – sunillu angusaqartoqassanersoq. Taakku anguniakkani pingaarnerni nunarsuarmi nunanut tamanut inun-nullu tamanut qanorluunniit pisinnaasalinnut atuuttuni 17-iniipput. Anguniakkat 17-it nunarsuup inuit ta-marmik naligiinnik periarfissaqarlutik pisinnaatitaaffeqarlutillu naligiiffiunissaanik, eqqississisimaffiunissaa-nik pijuartitsiffiunissaanillu qulakkeerutaasussaapput.

Sumiginnaasoqannginnissaanik najoqqutassiaq, imaluunniit ‘leave no one behind’, nunarsuarmut anguniak-kat 17-it tamarmik ataqatigiissutigaa. Najoqqutassiaq tamanna naapertorlugu nunarsuarmut anguniakkanik anguniagaqartut suliaqartullu eqimattanik ajornartorsionerpaanik, angujuminaannerpaanik imaluunniit suaassusertik, nagguitsik, inuiaassusertik innarluutertilluunniit pillugu ajattugaasartunik peqataatitsisarnis-saq qulakkiissavaat. Eqimattat taakku assigiinngisitaasartuni inuttulluunniit pisinnaatitaaffikkut unioqqutitsif-figineqartartuni amerlanerussuteqartarmata.

Taamaattumik nunarsuarmi anguniakkanut ilagitillugu pijuartitsilluni ineriartortitsiniraanni inunnik innar-luutilinnik peqataatitsisoqartariaqarpoq, taakku suleqataatillugit atugaannillu pitsanngorsaalluni. Inuiaqati-

Jens Wandelip Naalagaaffiit Peqati-giit nunarsuarmi pijuuaannartitsillu-ni anguniakkat saqqummiuppai, anguniakkanilu inuit innarluutillit ilanngunneqartarnissaasa pingaaruteqarnerat oqariartuutigaa.

giinnimi kikkut tamarmik peqataatinneqartariaqarput, nunarsuarmi pijuartitsiviusumik pilersitsiniarnitsinni iluatsissagutta. Taamaattumik nunarsuarmut anguniakkanik 17-inik tamanik atuutilersitsiniarnermi inunnik innarluutilinnik peqataatsineq pingaaruteqarpoq. Tamatuma saniatigut innarluuteqarneq nunarsuarmi anguniakkat immikkoortuisa ilaanni arfineq-marlunni immikkut eqqartorneqarpoq.

Nunarsuarmi anguniakkat, inuttut pisinnaatitaaffiit Inuillu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut

Nunarsuarmi anguniakkani Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit nunarsuarmioqatigiinnut nalunaarutaat Naalagaaffillu Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiik isumaqatigiissutaat najoqqutarineqarlutillu tunngavigineqarput. Taamaattumik nunarsuarmut anguniakkat Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummut toqqaannartumik atassuteqarput. Taamaattumittaaq nunarsuarmi anguniakkanik naammassinnineq pisinnaatitaaffinnut najoqqutassianullu Isumaqatigiissummi tamatumani atuutilersinneqartunut atassuteqartariaqarpoq.

INUK ATUGARISSAARNERLU

AVATANGIISIT

Nunarsuarmi anguniakkat nutaaliornermi aningaasaliissuteqarnermilu atorlugit

Nunarsuup piujuartitsiviulersinnissaanik anguniagarput angussagutsigu suliaqarfiit oqimaaqatigiisitsiffiusariaqartut nunarsuarmi anguniakkani nassuiarneqarput. Suliaqarfiit taakku tassaapput inuit, aningaasaqarneq, avatangiisit inuiaqatigiittullu aaqqissuussaaneqarput. Taamaalilluni nunarsuarmi anguniakkat tamatigoortuuneratigut erserpoq inuiaqatigiinni pissutsit atuuttut assigiinngitsut peqatigiissillugit nunarsuaq qanoq piujuartitsiviusunngoriartuaartinneqartartoq sumiginnaqaqarnatalu kikkunnik tamanik peqataatitsinissarput pisariaqartikkipput. Aatsaat inuiaqatigiinni inuuffigsatsinni assigiinngisitsineq akiorutsigu nunarsuarmi anguniakkat angusinnaavavut.

- Inuk atugarissaarnerlu
- Avatangiisit
- Qanoq aaqqissuussinersugut
- Aningaasaqarneq

QANOQ AAQQISSUUSSINERSUGUT

ANINGAASAQARNEQ

Sineriammit inuit innarluutillit peqatigiifiinit ataatsimiisitsinermut peqataasut oqaluuserisassanik aalajangiisuupput, suliniutillu piujuaannartitsisumik aningaasaliinikkut inunnut innarluutilinnut aammali inuiaqatigiinnut pitsaasumik qanoq sunniuteqassanersut eqqartueqataaffigaat.

Anguniakkat akuleriissillugit eqqarsaatiginerisigut ataatsimullu isiginerisigut siunissamut piujuartitsiviusumut inunnik innarluutilinnik peqataatsiffiusumut taakkualu inuiaqatigiinnik ineriartortitseqataaffigisaannut iseriartornissarput qulakkeersinnaavarput. Taamaattumik nunarsuarmi anguniakkat inuit innarluutillit – aammattaarli nunarsuarmiut tamarmik – iluaqutissaannik nutaaliornissamut aningaasaliissuteqarnermut atugassaapput. Innarluuteqarnermut suliaqarfinni aaqqiissutit inuiaqatigiinnut tamanut iluaqutaasarput.

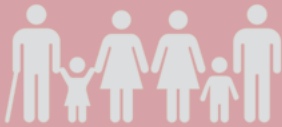
Isumaginninnermik suliaqarfik Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut artukkiernerpaasarpoq, isumaliortaa-serli nunarsuarmi anguniakkat tunngavigisaat atoraanni aningaasaliinertut isigineqartariaqarpoq. Inuit innar-

luutillit ilinniagaqarnissaat suliffeqarnissaallu aningaasaliiffigutsigu eqimattat taakkua aningaasaqarnitsinuinnaangitsiq, aammattaarli tamatta atugarissaarnissatsinnut, taperseeqataanissamut periarfissaqarnissaat qulakkiissavarput.

Kapitalimi tulliuuttumi nutaaliarluni aningaasaliiffissatut aaqqiissutissatullu innersuussutit sumiginnaanginnisamik siuarsaataasussat sammineqassapput. Innersuussutit assigiinngisitsinermik akiuinissamut iluaqutaasussat nunarsuullu piujuartitsiviusunngoriartuaartinnissaanut qulakkeerutaasussat pingaarnersiorneqarput.

1 PIITSUUSSUSEQ
NUNGUTILLUGU

2 KAATTOQAS-
SANNGILAQ

3 PEQQISSUSEQ
ATUGARISSAARNERLU

4 ILINNIARTITAANEQ
PITSAASSUSILIK

Anguniagaq 4.5: 2030 sioqqullugu ilinniartitaanerni suaassutsit akornanni naligiinnginneq atorunnaarsimassaaq, aamma atugarliornerpaanik ilinniartitsinerni qaffasissutsinut tamanut inuussutissarsitutigullu sammisunut ilinniartitaanernut naligiimmik periarfissaqarneq qulakkeerneqarluni, tassunga ilanngullugit **inuit innarluutillit**, atugarliortutut inissisimasuni nunat inoqqaavi meeqqallu.

Anguniagaq 4.a: Ilinniarfeqarfiit sanaartorneqassapput pitsaaningortinneqarlutillu, taamaalilluni meeqqamut pitsaanerpaajusussaaq, **innarluut** suaassuserlu eqqarsaatigineqarlutik, taamaalillunilu kikkunnut tamanut isumannaatsumik, persuttaaffiunngitsumik, peqataatsitsumik kinguneqartitsisumillu ilinniarfimmik pilersitsisoqarluni.

7 PIUJUARTISILLUNI
NUKISSIORNEQ

8 SULIFFIIT NAAPERTUUTTUT
ANINGAASARSIORNIKKULLU
SIUARIATORNEQ

9 SULIFFISSUIT,
NUTAALIORNEQ
ATTAVEQAASERSUUTILLU

Anguniagaq 8.5: 2030 sioqqullugu arnanut angutinullu tamanut tamakkiisumik naammassisaqarsinnaasunillu sulisoqarneq ileqqorissumillu sulineq anguneqassaaq, tassunga ilanngullugit inuusuttut aamma **inuit innarluutillit**, aamma assigiimmik naleqartumut sulinermut naligiimmik akissarsiaqartitsineq.

Anguniagaq 10.2: 2030 sioqqullugu kinaluunniit, ukiut, suaassuseq, race, inuiaassuseq, pinngoqqaarfik, upperisarsiorneq imaluunniit aningaasaqar-nikkut **allatigulluunniit inissisimaneq** apeqqutaatinnagu, annertunerusumik inooqataanermi, aningaasarsiornikkut politikikkullu aalajangiinernut ilanngu-titsineqassapput.

Anguniagaq 11.2: 2030 sioqqullugu akisunngitsunut assartuusseriaatsinut isumannaatsunut, tikinneqarsin-naasunut piujuartitsisunillu kikkut tamarmik periarfissin-neqassapput, angallannerup isumannaatsuunera ilaati-gut innuttaasuni sanngiitsuni, arnani, meeqqani, **inun-nilu innarluutilinni** utoqqarnilu immikkut pisariaqartit-sisunut inuit tamarmik ilaasarfiisa ineriartortinnerisigut.

Anguniagaq 11.7: 2030 sioqqullugu isumannaatsunut, ilanngutitsisunut tikinneqarsinnaasunullu, minguitsunut kikkut tamarmik ornissinnaasaannut periarfissiisoqas-saaq, pingaartumik arnanut meeqqanullu, utoqqarnut **inunnullu innarluuteqartunut.**

Anguniagaq 17.18: 2020 sioqqullugu nunani siuarsarniakkani piginnaasanik ineriartortitsinermut tapiissutit amerlineqas-sapput, tassunga ilanngullugu annikinner-paamik siuarsarneqarsimasunut nunanut qeqertaaqqanullu siuarsarniakkanut, paasissutissat pitsaassuseqarluartut, nutar-terneqarsimasut tatiginartullu pissarsiarine-qarsinnaanerisa malunnaatilimmik qaffan-nerisigut, isertitat, suaassuseq, ukiut, race, inuiaassuseq, nutsertutut inissisimaneq, **innarluutit**, nunami inissisimaneq allallu nunami ataqatigiinnermi uuttuutit attuu-massuteqartut eqitersimasut malillugit.

Ataatsimiisitsinermi innersuussutigineqartut

Innersuussutit: Innarluuteqarnermut paasinnittaaseq, paqumigisat isummallu pigiliutiinnakkat

Inuit innarluutillit immikkoortitaasutut, paquminartutut taamaattussaannartullu immikkut isigineqarajunnerusarput. Tamanna nunarput tamakkerlugu nunarsuarmilu tamarmi ajornartorsiutaasarpooq. Inuit inunnut innarluutilinnut inuiaqatigiinnilu eqimattanut allanut tunngatillugu taamaattussaannartut isiginninneq nalinginnaavoq. Isiginnaattaaseq tamanna pissutsinut atassuteqanngikkaluartooq inuppasuit akornanni nalinginnaasumik paaseqatigiinnissamut ataatsimut tunngavissiivoq. Isiginnittaatsit taakku inuit innarluutillit pillugit isummiussereertoqartarneranik paqumisuttoqartarneranillu kinguneqartitsisarput, inuillu innarluutillit tamanna ullut tamarluinnaasa misigisariaqartarpaat. Tamatuma kingunerisaanik inuit innarluutillit ilaatigut suliffisarsiuminaatsisisinnaasarput, sulisitsisut isummiussereersimasarmata taakku innarluuteqarmata suliamik naammassinnissinnaassanngitsut. Imaluunniit inuit innarluutillit naleqannginnerusutut misigilersinnaasarput, isummat inuiaqatigiinni pigiliutiinneqarsimasut qamuuna namminneq aamma pigiliuttaramikkat. Taamaattumik isummat pigiliutiinnakkat paqumigisallu inuit innarluutillit inuunerannut sutigut tamatigut sunniuteqartarput. Paqumigisat isummallu pigiliutiinnakkat taamaalillutik inuit innarluutillit peqataatinneqartannginnerannut immikkoortinneqartarnerannullu pissutaasinnaapput.

Nunarsuarmi anguniakkami 10-mi naligiinnginnermik annikillisaanissaq anguniarneqarpoq. Anguniakkami tamatumani immikkoortut ilagaat inunnik innarluutilinnik inuiaqatigiinni, aningaasaqarnermi politikikkullu peqataatitsilluarnerulemissaaq. Inuiaqatigiinni inunnik innarluutilinnik immikkoortitsisarunnaarlutalu taakku pillugit isummiussereertarunnaarutta taakku allatulli inuiaqatigiinni akuunissamut periarfissaqarnerulissapput. Pikkoriffigisat aallaavigalugit isigineqartassapput taamaalillutillu inuiaqatigiinni tunissuteqarnissamut periarfissaqassallutik.

Innersuussutit

Tarnikkut katsorsaaviit Oqaasileriffik inuillu tarnikkut nappaatigisamik suussusiannik paasinnissimasut suleqatigalugit tarnikkut nappaatinik suussusiliinermi kalaallisut taaguutinik ullutsinnut nalequttunik ineriartortitsissapput, taaguutit pilersinneqartussat inuiaqatigiit innarluuteqarnermut sassareqatigiinnerannut paasinnittaaseq aallaavigalugu inerisarneqassapput.

Kommunit anguniagaqarlutik pinngitsuugassaangitsumik sulisuminnik pikkorissartitsissapput, sammineqassallutik pisinnaatitaaffiit, inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut, naleqassuseq, illugiilluni isummersoqatigiinneq suleqatigiinnerlu, ingammik sulisunut innuttaasunut tunngassuteqartunik sulialinnut.

Pissarsarfik tarnikkut katsorsaaviit, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik Peqqinnissaqarfilleq suleqatigalugit nappaatinik suussusiliineq innarluuteqarnerlu pillugit paasissutissiissutissanik kalaallisut saqqummersitassanik ineriartortitsissaaq.

Innersuussutitut tunngavissat

WHO-mit missiliuunneqarpoq nunarsuarmi innuttaasut 15%-iisa missaanniittut innarluuteqartut. Eqimattanut taakkununga ilaasut amerlagaluaqisut assigiingiaaraluaqisullu inuupput innarluutillit inunnit innarluuteqanngitsunit suliffeqarfinnut attuumassuteqannginnerusut, ilinniagakinnerusut inuunikinnerusullu il.il. Tamanna ilaatigut pissuteqarpoq inuit innarluutillit isummerfigineqareertarnerannik immikkoortinneqartarnerannillu.

Nalunaarusiami 'Innarluuteqarnermut isummat'-mi (2020) ersepoq inuit innarluutillit pillugit pigiliutiinnakkanik isummiussisarneq nalinginnaasoq. Nalunaarusiami paasinarsivoq innuttaasut inuit innarluutillit sulisinnaassusiannik tutsuiginnineq ajornerat nalinginnaasoq. Apersorneqartut affangajaat akipput timikkut innarluuteqalerunik massakut suliffigisaminni suliinnarsinnaassagunaratik. Apersorneqartullu pingajorarterutaat tarnikkut innarluuteqalerunik suliffiminni suliinnarsinnaassanerlutik aperineqaramik assingusumik akissuteqarput.

Oqaatsit oqariartaatsillu amerlanernit atugaalertarput

Inuit innarluutillit ilaat innarluutilinnit allaninngarnit pigiliutiinnakkanik isummerfigineqarnerusarput. Inuit tarnikkut innarluutillit pigiliutiinnakkanik isummerfigineqarnerusinnaasarput nappaatit soorlu skizofreni, bipolar, autisme il.il. inuup pissusianut isumaanullu qanoq sunnuteqartarneranik ilisimasaqannginneq pis-sutigalugu. Taamaattumik innarluutit tamakku assigisaallu pillugit paasissutissiinissaq immikkut sulissutigineqartariaqarpoq innarluuteqarnermik paasinnittariaaseq ineriartortuarmat. Taamaattumik suliamik immikkut ilisimasallit tarnikkut katsorsaavinnut atassuteqartut inunnik tarnikkut innarluutilinnik suleqateqarlutik oqaatsinik, taaguutunik oqariartaatsinillu naliiginnerulersitsisunik ataqqinninnerulersitsisunillu aamma inuttut pisinnaatitaaffinnut Inuillu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummut naapertuuttunik pilersitsinissaat pingaaruteqarpoq. Taamaalluni isummiussereertoqarnissaanik paqumisuttoqarnissaanillu immikkoortit-sisoqalerneranik kinguneqartartunik pitsaaliuisoqarsinnaavoq.

Nalunaarusiami 'Innarluuteqarnermut isummat'-mi (2020) ersepoq inuit tarnikkut innarluutillit pillugit pigiliutiinnakkanik isummiussisarneq nalinginnaasoq. Innuttaasut pingaartumik inuit ersinngitsunik innarluutillit pissaaneqarlutik inissisimaffeqarsinnaaneratt pillugu pigiliutiinnakkaminnik isummiussaqsar-simapput. Assersuutigalugu innuttaasut pingajorarterutaannaat Inatsisartunut ilaasortaasup tarnikkut innarluuteqarnissaa ajorinnigilaat, innuttaasut tallimaagaangata sisamat Inatsisartunut ilaasortaasup timikkut innarluuteqarnissaa ajorinnigikkaat. Taamatuttaaq innuttaasut pingajorarterutaannit ikinnerusut tarnikkut innarluutilimmik sulisitsisoqarnissaminnut akuersaartarput, innuttaasut pingasuugaangata marluk akuersaartarlutik timikkut innarluutilimmik sulisitsisoqarnissaq pillugu aperineqaraangamik.

Paasissutissat paasiuminartut pissarsiariuminartullu

Inuit tarnikkut ersinngitsunillu innarluutillit pillugit pigiliutiinnakkanik isumaqartoqarnerusaraluartoq inuit innarluutillit tamarmik pigiliutiinnakkanik isummerfigineqartarput. Taamaattumik pingaaruteqarpoq assi-giinngitsunik toraagaqarluni paasissutissiiniarluni suliniuteqarnissaq. Suliassamut immikkut ilinniarsimasut, ilaquataasut inuillu innarluutillit timikkut, tarnikkut, silassorissutsikkut maluginnissinnaassutsikkullu innarluuteqarneq pillugu kalaallisut assut atuagassaaleqisarput. Atuagassat tamakku pingaaruteqarput, ilisimasammi paasissutissallu aqcutigalugit paqumigisat isummallu pigiliutiinnakkat nungusarneqartarput. Nappaammillu suussusiliinerit innarluutillu pillugit immikkut ilisimasaqarnikkut qulakkeerneqarsinnaavoq atuarfimmil suliffimmilu inuit innarluutillit pisariaqartissinnaasaannut immikkut ittunut naleqqussaasoqarnissaa. Aammattaq inuit innarluutillit amerlanerit inuiaqatigiinni akuulissapput taamaalillutillu innarluuteqaraanni pisinnaasat pisinnaanngisallu taamaattussaannartut isigineqarunnaassallutik isummerfigereerneqannginnerussallutillu.

Paasissutissat isummersoqatigiinnissamut suleqatigiinnissamullu atorlugit

Innuttaasut Tiliumut saaffiginissutigisartagaasa ilarpassui inuit innarluutillit ilaquataasaluunniit kommunini sulianik ingerlatsisunik suleqateqarniarnerisa imaannaannginnerannut tunngassuteqartarput. Amerlasuutigut saaffiginissutit taakku sulianik ingerlatsisut inuit ataasiakkaat innarluutaannik ilisimasaqannginnerannut paasinninnginnerannullu, suliarinninnerisa sivisuallaarnerannut itigartitsinermilluunniit nassuiaasanninnginnerannut tunngassuteqartarput. Tiliumi isumaqanngilagut sulianik ingerlatsisut sullissilluarusunnigitsut. Ajornartorsiutaasup ilaginerugunarpaa sulianik ingerlatsisut innuttaasunik oqaloqatiginilluarnissamut suleqatiginilluarnissamullu piareersimalluannginnerat. Tamatumunnga ilaatigut pissutaasarput isummat pigiliutiinnakkat paqumigisallu inuit innarluutillit pisariaqartitaannik ilisimasakinnermit paasinninnginnermillu pilersartut. Taamaattumik kommunini paasititsiniaanikkut, assersuutigalugu pinngitsuugassaannigitsumik pikkorissartitsisarnikkut, kommunini innuttaasunik sullissisartut oqaloqateqarluartarnissaat qulakkeerneqarsinnaavoq. Pingaaruteqarpoq innarluutilinnut tunngatillugu suliassanik ingerlatsisuinnaanngitsoq aammali innuttaasunik sullissisartut tamarmik pikkorissartinneqarnissaat inuit innarluutillit najugassarsiortuummata, Majoriamut saaffiginittarmata, ilaquataqartarmata il.il. Taamatut kommunini paasititsiniaanikkut kommuninik tatigininnerusooqalernissaa taamalu aamma inuit innarluutillit piffissaq eqqorlugu naleqquttumik ikiorneqarlutillu tapersorneqarnissaat qulakkeerneqassaaq. Tamanna inuit innarluutillit ineriartornissaannut taamalu inuiaqatigiinnut akuunissaannut minnerunngitsumillu Kalaallit Nunaanni piujuartitsilluni ineriartortitsinermi tapiissuteqarnissaannut iluqaataassaaq.

ISI-mi siulittaasup Karina Rasmussenip inuttut nammineq najugaqarniarnermi tikikkuminaassutsimik misilittakkani saqqummiuppai, tassami najugaqarfissiat maanna attartorneqarsinnaasut inuit innarluutillit pisariaqartitaannut naleqqussagaanngillat.

Tiliup saqqummersitaani “Periarfissat assigiit – innuttaasut 2020-mi saaffiginnissutaannik nalilersuineq”-mi erserpoq 2020-mi Tiliumut saaffiginnissutigineqartut affangajaat neqeroorutinit ikiutinullu imaluunniit sulianut innuttaasut innarluutaannut tunngasunik ingerlatsinermit tunngasartut. Taamatutaaq taakku ukiuni 2017-2019-imi innuttaasunit saaffiginnissutaanerpaasimapput, tamannalu inuit innarluutillit namminneq pisariaqartissorisamittut ikiorneqarlutillu siunnersorneqarnissaminnik angujuminaatsitsinerannut uppersaataavoq. Inuit innarluutillit naleqquttumik ikiorneqarlutillu taperserreqanngikkaangamik sulianilluunniit imminnut tunngasunik ingerlatsinermit imaannaanngitsunik akornutissaqaraangat inuiaqatigiinni aporfissanik qaangiiuminaatsitsisarput. Tassa allatulli namminerisamik inuuneqarnissaat taakkununga ajornakusoornerusarpoq.

Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut nunarsuarmilu anguniakkat

Immikkoortoq 8

Nunarsuarmi anguniakkat 10

Innersuussutit: Inissiat, sanaartukkat attaveqaasersuinerlu

Inuiaqatigiinni peqataatitsilluarneq inuit innarluutillit allatulli akimmiffeqaratik angalaarsinnaanerannik tungaveqartarpoq. Tamatumunnga ilaapput ikinngutinut pulaarsinnaaneq, naleqquttumik najugassaqaarneq, suliffigisamut isersinnaaneq minnerunngitsumillu suliffimmut anngussinnaaneq. Tamakku inuunitsinni taamaattussaannartut isigisarpavut, inuilli innarluutillit inuiaqatigiinni peqataanissamut tigussaasunik akimmiffeqartarput – ilaallu akimmiffinnik tamakkuninnga ullut tamarluinnaasa siumuisarput.

Nunarsuarmi anguniagaq 11 illoqarfiit nunaqarfiillu piujuartitsiviunissaannik qulakkeerinissamut tungavoq. Ilaatigut taamaaliortoqartassaaq illoqarfiit, inissiat sumiiffiillu tamanut ammasut inunnik innarluutilinnik peqataatitsiffiunissaannik inunnillu innarluutilinnit tikikkuminartuunissaannik qulakkeerinikkut. Inissianik, aqqusinernik attaveqaasersuutinillu tamanut peqataatitsiffiusunik tikikkuminartunillu sanaartornermut inuiaqatigiittut aningaasaliigutta inuit innarluutillit inuiaqatigiinnut tapiissuteqarnerungaarsinnaassagaluarput. Taamatuttaaq tikikkuminarnerutitsineq utoqqarnut, barnevogninik atuisartunut allarpassuarnullu nali-tunerulersitsissaaq.

Innersuussut

Pissassarfik najukkanik inunnut ataasiakkaanut naleqqussaannissamut periarfissaqaarneranik aamma taq inatsisaasunik suliamullu immikkut ilisimasalinnik pisariaqartitanut naleqqussaannissaq pillugu qanoq siunnersortissarsiortoqarsinnaanerannik paasititsiniaassaaq.

Aqqusinersuarni tamani pisinnaarnut aqqutissaqarnissaa, aqqusinerni ikaarissani qullilinni pisinnaallu ikaarfissaanni tappiitsunut isigiarsuttunullu kalerrisaaruteqarnissaa kommunit qulakkiissavaat.

Kommunit sanatitsisartullu allat illunik tamanut ammasunik sanaartortoqalersinnagu aamma/ imaluunniit sanaqqiisoqalersinnagu inunnik innarluutilinnik isummersoqateqarnikkut innuttaasunik peqataatitsisarnissaq qulakkiissavaat.

Innersuussutinut tungavissat

Najukkanik naleqqussaaneq

Inuit innarluutillit inissianut tungatillugu qinigassakipput. Inissiat ikittuinnaat tikikkuminartuupput, inissianilu, initaani pingaarnerni assakaasulimmik issiaveqarluni angalaarfigineqarsinnaasortalinni, najugaqartoqanngilaq. Taamaattumik inuppassuit innarluutillit allanut pulaarnissaminnut inoqatiminnullu akuunissaminnut periarfissakipput. Inunnut innarluutilinnut ikiorsiissuteqarnissamik inatsit najukkamik naleqqussavigineqarnissamik pisinnaatitaaffiliivoq, pisinnaatitaaffilli tamanna pillugu eqqortumillu naleqqussaasoqarnissannik qanoq siunnersortittoqarsinnaanera pillugu paasissutissaqarluangilaq.

Paasititsiniaanikkut inuit innarluutillit inatsisit atuuttut pisinnaatitaaffiillu pillugit ilisimasaqaarnerulissapput. Tamanna ilutigalugu suliamullu immikkut ilinniarsimasut sulianillu ingerlatsisut innuttaasup najugaanik naleqqussaaneermi innuttaasut suleqatigalugit suliamullu paasimasaqarluartumik qanoq ujaasisinnaaneratt pillugu paasissutissinneqassapput.

Inunnut innarluutilinnut ikiorsiissuteqarnissaq pillugu nalunaarummi § 12-imi najukkamik immikkut naleqqussaasinnaatitaneq eqqartorneqarpoq. Ima allassimavoq:

'Kommunalbestyrelsep inuk innarluutilik najugaanik immikkut naleqqussaasannaanik ikiorsertassavaa pissutsit makku atuutsillugit:

- 1) najugaq pineqartup angerlarsimaffissaatut naleqqunnerulersinneqartariaqaraangat,
- 2) naleqqussaannikkut pineqartoq imminut isumagisinnaanngussappat, aamma
- 3) pineqartoq nammineq najugaqarpat, ilaatigut najugaqatigiiffimmi inigisaniluunniit nakkutigisaasuni.

Imm. 2. Imm. 1 naapertorlugu aatsaat aningaasartuutitut ikiorsiisoqarsinnaavoq aningaasartuutit inuup innarluuteqanngitsup najukkamik naleqqussaasannermi aningaasartuutigisartagaanik annertuumik sippuigaangata.

Imm. 3. Kommunalbestyrelse najukkamik naleqqussaasannermut tunngatillugu sapinngisaaq naapertorlugu inuup innarluutillip naleqqussaasannermi sapinngisamik piaartumik peqataatinneratigut.'

Attaveqaasersuineq illoqarfimmilu aqqusernit

Nunatsinni ineriartorneq ilutigalugu biilit qamutillu motorillit allat amerlatsissimapput. Tamanna assigiinngit-sunik ajornartorsiortitsisarpoq. Assersuutigalugu aqqusinitoqqat biilit amerlatsissimanerannut naleqquttumik sanaajungillat. Aammattaaq aqqusinerni biileqarnerulereratigut pisuinnaat isumannaatsumik pisuffissaasa nalunaaqutsersortinnissaat pisariaqarneruleriartuinnarpoq. Tamatuma kinguneranik eqimattat ilaannut angal-lanneq nalinginnaasumit ajornakusoornerulerpoq. Imaassinnaavoq tappiitsut isigiarsuttullu, issiavinnik assa-kaasulinnik atuisut, pitsorluttut il.il. illoqarfimmi aqqusinerni isumannaatsumik angallassinnaajumallutik pi-suinnarnut aqquteqarnissaanik ikaarissanilu qullilinni kalerrisaaruteqarnissaanik pisariaqartitsisut. Taamatut iluaqtissiissuteqarnikkut ajornaquteqanngitsumik suliarbornissaq suliffimmiillu angerlartarsinnaanissaq, pisi-niartarsinnaanissaq aammattaaq inuiaqatigiinni allatulli akuusinnaanissaq qulakkeerneqassaaq.

Innuttaasunik peqataatitsinikkut isummersoqateqarnikkullu tikikkuminartunik sanaartorneq

Inunnik innarluutilinnik ikiorsiinissamik inatsit sanaartornermilu malittarisassat illut ornitassallu tamanut am-masut tikikkuminartuunissaannik tunngavissiippat. Tunngavissalli taakku illut kikkunnit tamanit atugaanissaan-nik qulakkeerinissamut naammattumik suliarilluagaajuaannanngillat. Innarluutaasut assigiinngitsorpasuu-pup, tamarmillu immikkut immikkut ittunik pisariaqartitsiffisarput. Taamaattumik tamanut ammasussanik illuliassanik ilusilersuinerneq illunillu tamanut atugassianik sanaqqiinerneq inunnik innarluutilinnik peqataatitsi-soqartarnissaanik qulakkeerilluarnerusoqartariaqarpoq. Inunnik innarluutilinnik peqataatitsisassagaanni innut-taasunik ataatsimiisitsisarnissaq naammannngilaq. Inuit innarluutillit peqatigiiffii illoqarfinniluunniit siunnersui-soqatigiit attavigineqartariaqarput taakkulu suleqatigalugit qulakkeerlugu inunnik qanorluunniit ittunik innar-luutilinnik ilusilersuinerneq peqataatitsisarnissaq. Matumani atorluarneqarsinnaavoq tamanit atorneqarsinnaasu-nngortitsilluni ilusilersuineq. Suliniuteqarnerneq innuttaasunik peqataatitsinissamut aningaasassaqaarnissaq piffissaqaarnissarlu isumagigaanni innuttaasunit tamanit atorneqarsinnaasumik taamaattumillu kingusinneru-sukkut naleqqussartariaqanngitsumik piujuartitsiviusumik sanaartornissaq qulakkeerneqassaaq.

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi tamanit atorneqarsinnaasunngortitsilluni ilusilersuineq 'atortunik, avatangiisinik, aaqqissuussanik neqeroorutinillu ilusilersuinertut' nassuiarneqarpoq, 'sapinngisamik inunnit amerlanerpaanit atorneqarsinnaaniassammata naleqqussaasoqartariaqarnani immik-kulluunniit ilusilersuisoqartariaqarnani.'

Tassa tamanit atorneqarsinnaasunngortitsilluni ilusilersuineq ilusilersueriaasiuvoq naligiissusermik pilersitsiffiusoq inunnillu tamanik soorlu atuagaateqarfimmik, kulturikkut illorsuarmik inissiaarsuarmil-luunniit nutaamik ilusilersuinerup aallartinneranili peqataatitsiffiusoq.¹

Inunnut innarluutilinnut ikiorsiissuteqarnermik inatsimmi § 5-imi illunut tamanut ammasunut isersin-naaneq sammeneqarpoq. Ima allassimavoq:

'Illut ornitassallu tamanut ammasut sapinngisamik ima aaqqissuunneqassapput inuit innarluutillit isersinnaassallutik taakkuninngalu atuisinnaassallutik.'

Sanaartornermi malittarisassat atuuttut BR 2006 ukuninnga piunasaqaatitaqarput:

- Illunut iserfissat iserfiguminartut
- Biiliniq qimatsisarfiit innarluutilinnut naleqqussakkat
- Illuni tamanut ammasuni perusersartarfiit innarluutilinnut naleqqussakkat
- Elevatorit inunnit issiavinnik assakaasulinnik atuisunit atorneqarsinnaasut
- Inini katersuuffiusartuni anginerni tusilartunut naalaarutit
- Atortorisaaarutit atuisunit tamanit aqunneqarsinnaasut.

Piunasaqaatinut taakkununnga siunertaavoq sanaartukkat nutaat sapinngisamik Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummut naapertuunnissaat. Sanaartukkalli ilarpassuini BR 2006-imi piunasaqaatit eqqortinneqanngillat, malittarisassiat taakku atuutilinngikkallarmatali sananeqarsimmata.

Inuit Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaannit eqquutsinne-qarnissaa pillugu nassuiaammeersut, qupp. 31-32

Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut nunarsuarmilu anguniakkat

Immikkoortoq 9

Nunarsuarmi anguniakkat 11

1 Tamanit atorneqarsinnaasunngortitsilluni ilusilersuineq pillugu uani atuarit: <https://www.rumsans.dk/artikler/universelt-design-et-begreb-i-udvikling>

Innersuussutit: Ilinniartitaaneq

Inuit innarluutillit inunnit innarluuteqanngitsunit ilinniakkamik aallartitsinnginnerusarput. Tilioq ukiut tamaasa ilinniagaqarnissamut pisinnaatitaaffiit pillugit saaffigineqartarpoq. Saaffiginninnerit meeqqat, inuusuttut inersimasullu innarluutillit ikiorsiissutit allatulli ilinniagaqarsinnaanissaannut qulakkeerutaasussat pillugit siunnersorneqarnissaminnik, tapersersorneqarnissaminnik paasisaqarnissaminnillu ajornakusoortit-sinerannut tunngasarput. Ajornartorsiutit meeqqat atuarfianni aallartittarput, taakkulu ilinniartitaanermi aaqqissuussami kingusinnerusukkut kinguneqartarput inuullu inuunerata sinneranut sunniuteqartarlutik. Inuttut allatulli ilinniagaqarneq inuiaqatigiinnut peqataatitsinissamik, imminut pilersornissamut ilaqquttanillu pilersuinissamut periarfissaqarnissamik pitsaasumillu inuuneqarnissamik qulakkeereqataasarpoq. Taama-tuttaaq aamma inuttut pisinnaatitaaffiuvoq inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisummit illersugaasoq.

Nunarsuarmi anguniagaq 4 kikkut tamarmik naligiimmik pitsaassusilimmik ilinniagaqalernissaannut qulak-keerutaavoq. Anguniakkami tamatumani inuit innarluutillit eqimattat immikkut eqqumaffigisariaqartutut eqqaaneqarput. Inuit innarluutillit ilinniagaqalernissamut naleqquttumik tapersersorneqarlutillu ikiorneqar-nissaannik qulakkeerineq inuit ataasiakkaat pillugit iliuuseqarnerinnaanngilaq, aammali nunatta siunissaa pillugu iliuuseqarneruvoq. Nuna tamakkerlugu ilinniarsimasunik sulisoqarnissaq pisariaqartinneqangaarpoq, aamma meeqqat, inuusuttut inersimasullu innarluutillit ilinniakkamik aallartitsinissamut naleqquttumik ikiorneqarlutillu tapersersorneqarnissaannik qulakkeerinissaq periarfissaavoq atorneqarluunngitsaq.

Innersuussut

Ilinniartitaanermut Naalakkersuisoqarfik meeqqanik atuartunik tullissaanik misissuinnermit (HBSC) siunissamilu meeqqat specialklasseniittut immikkut eqimattat atugarissaarnerannik qimaguttarne-rannillu misissuisalissaaq paasissutissallu taakku meeqqat specialklasseniinngitsut pillugit paasissu-tissanut naleqqiullugit.

Kommunit peqqinnissaqarfik suleqatigalugu pitsaassutsimik piumasaaqateqassapput meeqqat inuu-suttullu tarnikkut nappaataannik paasiniaanermi kommunimut saaffigineqqaarnermit paasiniaane-rup aallartinnissaata tungaanut piffissap qanoq sivisutigisup atorneqartarnissaa erseqqissarlugu.

Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup Pissassarfik/imlt. Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalakkersuisoqarfik suleqatigalugu immikkut suleqatigiis-sitat angalasartut meeqqat atuarfianni, inuusuttut ilinniarsiini ilinniaqqiffinnillu ikiorsiissutissat pillu-git siunnersuisinnaasut ikiorsiissusiinnaasullu pilersissavai.

Innersuussutinu tunngavissat

Inuit innarluutillit – arajutsisaagajuttut

Sapinngisamik amerlanerpaat ilinniagaqarnissaannik ilinniartitaanermillu aaqqissuussinernut aningaasaliis-sutigineqartut nunatta siunissaanut aningaasaliissutaanissaannik qulakkeerisoqarnissaa amerlanernit isuma-qataaffigineqarpoq. Qaqutigoortumillu oqallisigineqartarpoq inuit innarluutillit inuttut allatulli ilinniagaqarnis-samut periarfissaqarnissaannik qanoq qulakkeerisoqassanersoq. Tamanna qaqutigoortumik oqallisigineqar-

tarpoq kisitsisinit erseraluartoq inuit innarluutillit inunnit innarluuteqanngitsuninngarnit ilinniakkamik aallartitsinnginnerusartut. Tassa eqimattaqarpoq inuiaqatigiinnut tapiissuteqarnissamut ilippanaateqarluartunik tapiissuteqarnissamulli periarfissinneqanngitsunik.

Saqqummersitami 'Innarluuteqarnermut isummat'-mi erserpoq innuttaasut piginnaasakillisisimangitsut affaasa missaanniittut ilinniagaqartut, inuillu innarluutillit tallimaagaangata marluk missaanniittuinaat ilinniagaqarsimasartut.

Meeqqat atuarianni meeqqat immikkut pisariaqartitalit pillugit ilisimasat

Nalunaarusiami 2022-mi upernaakkut Ilinniartitaanermit Aqutsisoqarfimmit saqqummersinneqartumi erserpoq Aqutsisoqarfimmit takuneqarsinnaasoq ukiorpaalunni nalinginnaasimasoq specialklasseni 10. klassertut ilarpasui meeqqat atuarianni inaarutaasumik misilitsinnissamik pinngitsuuisinnaatitaasimasut. Tamanna tamatumunnga tunngatillugu misissueqqaarneruvoq, tassanngalu erserpoq meeqqat immikkut pisariaqartitalit taakkualu ilinniagaqarnissamut periarfissaat pillugit paasissutissaqarnissaanik qulakkeerinnisaq pisariaqartinneqartoq. Ilisimasanut tunngavissaqarnerulertoqarsinnaassaaq meeqqat specialklasseniittut meeqqanik atuartunik misissuinermit immikkut eqimattatut ilanngullugit misissuivigineqartarnissaat qulakkeertaaraanni. Taamaalilluni meeqqat atuariannut naleqquttunik aningaasaliissuteqartoqartarnissaanik qulakkeereqataasussanik paasissutissaateqalertoqarlunilu ilisimasaqalertoqartassaaq.

Atuartunik misissuinermit tunngatillugu innersuusummi specialklassit pillugit paasissutissat pingaartinneqarput. Specialklassini meeqqanik immikkut pisariaqartitalinnik eqimattat assigiinngitsut marluusinnaapput. Meeqqat innarluuteqaramik imaluunniit nalaassimasaminnik kingunerlutsitsisimagamik sumiginnagaasimagamilluunniit immikkut pisariaqartitaqartuusinnaapput. Meeqqat innarluutillit pitsaassusilimmik ilinniagaqarsinnaatitaanissaat qulakkeerneqassappat atuartut specialklassiniittut pillugit ilisimasaqartoqartariaqarpoq.

Nappaatigineqartumik paasiniaaneq ilinniartitaanerlu

Inuit innarluutillit ilinniagaqarsinnaatitaanissaanik qulakkeerinissaq imaannaanaviannigilaq sulianik taper-tariissitsilluni meeraq pillugu sapinngisamik siusissukkut iliuuseqartoqartariaqarmat. Innarluutigineqartut ilaat tarnikkut katsorsaavinni paasiniarneqartariaqartarput, tamannalu sivisusinnaasarpoq. Piffissami paasiniaaffimmi meeqqat innarluutillit paaqqinnittarfinni atuarianniluunniit eqqortumik tapersorneqartuaannaratillu ikiorneqartuaannangillat. Taamaattumik tarnikkut katsorsaavinni paasiniaanerit sivikillisarneqartariaqarput. Paasiniaanermik sivikillisaasoqarsinnaavoq ilaatigut meeqqanik inuusuttunillu tarnikkut katsorsaavinni nappaatinik paasiniaanerit sivisusussaannik pitsaasunik najoqqutassiornikkut, imaluunniit meeqqanik inuusuttunillu tarnikkut katsorsaavinni sulisunik amerlanerulersitsinikkut. Qanoq sivikillisaasoqassanersoq aalajangerneqartariaqarpoq kommunit, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup, Peqqinnissaqarfimmi qullersat tarnikkullu katsorsaaviit suleqatigiinneratigut.

ADHD Kalaallit Nunaanni siulittaasup Josephine Damgaard Holdingip ilinniartitaanerup iluani paasineqartannginnerup kiisalu naleqqussaasanninnerup kingunerinik misigisartakkaminik saqqummiivoq.

Ikiorsiisutit ilinniarfinnillu naleqqussaaneq

Ilinniarfinni sanaartukkanik naleqqussaansamik qulakkeeriniarneq imaannaaneq ajorpoq. Naleqqussaanerit tamakku inuit innarluutillit ilinniarfinni pineqartuni allatulli ilinniarnissamut periarfissaqarnissaannik qulakkeerutaassapput. Ilinniarfimmi naleqqussaasoqarsimanninneranut takussutissaasut ilagaat issiavinnik assakaasulinnik atuisut ikiorneqaratik nammineerlutillu ilisimatusarfimmut isersinnaannginnerat. Majorallarfissaqarpoq, matumilli mappiuteqanngilaq. Taamatuttaaq meeqqat, inuusuttut inersimasullu innarluutillit ilinniagaqalernissaminnut periarfissaminnik qulakkeerutaasinnaasunik naleqquttumik ikiorserneqarniartarnerat tapiissuteqarfigineqarniartarnerallu imaannaaneq ajorpoq. Qaangerniagassat taakku iliuuseqarfigineqarsinnaapput immikkut suleqatigiissitanik ilinniarfinnik meeqqallu atuarfiinik sullissisartussanik pilersitsinikkut. Immikkut suleqatigiissitat assigiinngitsunik suliaqarfeqartariaqarput, soorlu pillorissaasortaqlutik, timimik sungiusaasortaqlutik, suliamik ingerlatsisortaqlutik aamma perorsaanermik tarnikkullu katsorsaanermik ilisimasalittaqlutik. Taamaalilluni meeqqat, inuusuttut inersimasullu innarluutillit eqqortumik ikiorserneqarnissaannik, ilinniartitsisuisa pisariaqartitaannik innimiginninnissamut piareersimanissaannik ilinniarfiillu sanaartornermik qanoq naleqqussaansamik ikioqqullutillu ilisimasaqalernissaannik qulakkeerisoqarsinnaassaaq.

Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut nunarsuarmilu anguniakkat

Immikkoortoq 24

Nunarsuarmi anguniakkat 4

Innersuussutit: Inuiaqatigiinni suliniaqataaneq

Peqatigiiffilerineq nukinnik aningaasanillu atuisariaqarfiuvoq. Illoqarfiit imminnut ungasimmata, innarluuteqarnerup iluani assigiinngisitaartoqaqimmat pisorta qarfinilu aaqqissuussinikkut qaangerniagassaqarmat inuit innarluutillit pillugit suliniaqataasut suliarnikkut siammarterinissamut peqatigiiffilerinissamullu naammattumik aningaasassaqarneq ajorput. Tamatuma kinguneranik suliniaqataasut nukissaarutparput peqatigiiffilerineq naggataatigut inunnit ataasiakkaanit taakkuujuartunit ingerlanneqartarmat.

Nunarsuarmi anguniakkami 10-mi silarsuarmi naligiinnginnermik, ilaatigut pissaanermik naligiinngitsumik agguataarinnermik, inuit eqimattat ilaannaasa aalajangigassani imminnut tunngassuteqartuni peqataatinneqartarnerannik kinguneqartartumik, minnerulersitserusunneq nalunaarutigineqarpoq. Taamaalluni inuit innarluutillit pillugit piujuartitsilluni sulianiaqataalluarneq innuttaasusugut tamatta oqartussaqaataannissatinnut qulakkeerutaassaaq, tamanna naggataatigut inuit innarluutillit isumaginninnermi, aningaasaqarnermi politikikkullu aalajangigassanut sunnuteqaqataannissaannik peqataatinneqarnissaannillu qulakkeerutaqataassammat.

Innersuussutit

Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalackersuisoqarfik inuit innarluutillit pillugit sulianarnerit aaqqissugaasumik allanillu akuliuffigineqanngitsumik ikiorsiiffigineqartarnissaannik qulakkeerisaaq, ikiorsiissutit tassaasinnaallutik ataatsimut allattoqarfimmik pilersitsinissamut aalajangersimasumik aningaasaliisarnerit, peqatigiiffiit allaffissornikkut piginnaanngorsaanikkullu suliaannut ikiorsiissutaasinnaasunik.

Inuit innarluutillit peqatigiiffii ukiut tamaasa qinnuteqartanninniassammata Tips og Lotto aqputigalugu aalajangersimasumik aningaasaliiffigineqartarnissamut periarfissaqassapput.

Kommunit Sunngiffimmi sammisassanut immikkoortortaqarfii illoqarfinni inuit innarluutillit pillugit suliniaqatigiinnut attaveqariaannaassapput, ilaatigut aalajangersimasumik saaffigisasaqartassallutik, kommunit neqeroorutigisartagai, soorlu Majoriaq, isumaginnittoqarfik sunngiffimillu susassaqarfik aqputigalugit peqatigiiffiit pillugit ilisimasanik siammarteriumalluni aamma attavissaasumik.

Innersuussutinut tunngavissat

Kingumut qiviraanni inuit innarluutillit namminneq qanoq inuunissaminnik aalajangiisnaatitaasimanggilat taamalu aamma inuiaqatigiinni suliniartutut isigineqarsimanatik. Taamaattumik oqaaseqatigiit “Nothing about us without us” imaluunniit “Peqataatinmata eqqartoqinata” nunarsuaq tamakkerlugu inuit innarluutillit pillugit suliniaqatigiiffinni oqaasinnaajuvoq naleqqulluortoq. Naalagaaffiit Peqatigiit inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissutaani tunngaviusumik najoqqutassiasut eqqarsartaatsimik tamatuminnigarpiaq tunngaveqarput, eqqarsartaatsimi tamatumani erseqqissarneqarmat innuttaasut innarluutillit aalajangiiniarnernut inuunerminnut, ulluinnarminnut pisinnaatitaaffimminillu illersuineranut tunngassuteqartunut sunnuteqartariaqartut.

Suliniaqataaneq peqataatsinissamut politikikkullu piujartitsinissamut qulakkeerutaatillugu

Inuit Pisinnaatitaaffiit Instituttip aamma Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiit aamma Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalackersuisoqarfiup 2021-mi suleqatigiinnerisa kinguneranik tamanut ilisimatitsissusiortoqarpoq inuit innarluutillit taakkualu peqatigiiffiisa Kalaallit Nunaanni politikikkut ineriartortitsinerni aalajangiiniarnernilu peqataatinneqartarnissaasa qanoq pingaaruteqartigineranik erseqqissaalluni. Peqatigiiffiit nukittuut inuit innarluutillit ilorraap tungaanut allanngueqataannissaannut politikikkullu suleqataajuarnissaannut tunngavissaapput. Suliniarnerit peqataatitsiffiusut tamakku piujartitsinik aaqqiissuteqarfiusarput, innuttaasunut pineqartunut naleqqussakkanik politikikkut aaqqiissusiortoqartarnissaanik qulakkeerutaasarmata. Pisinnaatitaaffiup tamatuma eqqortinneqarnissaanik qulakkeerisoqartarpoq ingammik inuiaqatigiinni suliniaqatigiiffinni, soorlu inuit innarluutillit peqatigiiffiini, suliarineqartartut aqputigalugit. Taamaattumik peqatigiiffilerinerit ingerlalluarnissaat pingaaruteqarpoq. Nunatsinnili ungasissutsit, attaveqaasersuutit innuttaasullu katitigaanerit pissutigalugit isumalluutit atuisoqartariaqarpoq nammineq kajumissutsimik sulinissamut tunngavissaqarlualunilu aaqqissuussisoqassapput. Aaqqissuussaalluutit ingerlatsiumalluni ininik aalajangersimasunik atugassaqartariaqarpoq allaffimioqartariaqarlunilu.

Aalajaallisaaumalluni ingerlaavartumik naammattunillu aningaasaliisoqartariaqarpoq

Inuit innarluutillit timikkut, tarnikkut, maluginnissinnaanssutsikkut silassorissutsimikkullu piginnaasakikkularunik peqqissutsiminnik ulluinnarniluunniit aaqqitassaminnik isumaginninnermut nalunaaquttap-akunnerpassui atortarpaat. Inuit piginnaasakillismannngitsut piffissaq tamanna allamut atortarpaat. Piffissaq tamanna naatsorsoruminaappoq ulluinnarni aaqqitassat angerlarsimaffimmi sunngiffimmiluunniit isumagineqartarmata. Aaqqitassat ileqqulluunniit tamakku tassaasinnaapput ullaat tamaasa suliaritorniarneq sivisunerusoq, imaluunniit timikkut tarnikkulluunniit qasuneq pissutigalugu unnukkut nalunaaquttap-akunnerini amerlanerni sinittariaqartarneq. Piffissaq sunngiffimmi susassanut, soorlu nammineq kajumissutsimik peqatigiiffilerinnermut, atugassaraluaq atorneqartarpoq. Taamaattumik tunngavissat peqatigiiffiit iluaqutissaasa, soorlu aningaasaateqarfinit tapiissutit, sapinngisamik atoriaannaanissaat pingaaruteqarpoq, piffissap politikikkut isumaginninnermiluunniit peqatigiiffilerinnermut atugassap ilarujussua allaffissornermut atorneqanginniassamat. Ullumikkut inuit innarluutillit peqatigiiffii akiliisartunik qulinit amerlanerusunik ilaasortallit Tips og Lottomit aningaasaliiffigineqarnissamik qinnuteqaateqarsinnaapput. Aningaasalli taakku allattoqarfimmik pilersitsillunilu ingerlatsinissamut naammannngimmata ukiut tamaasa qinnuteqartoqartariaqarpoq, taamaattumillu peqatigiiffiit ukiumut ataasiinnarmut pilersaarusiorsinnaasarput. Taamaattumik aalajangersimasumik sapinngisamillu ajornannngitsumik Tips og Lottomit aningaasaliiffigineqartarneq peqatigiiffinni suliaqarnermut ikorfartuutaassaaq, allaffissornermut saniatigut artukkiinani.

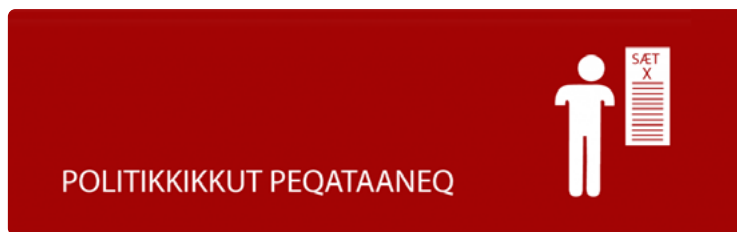
Inuit innarluutillit peqatigiiffiisa illoqarfinit kommuninillu ikiorserneqarnerat

Inuit innarluutillit peqatigiiffii, ingammik illoqarfinit peqatigiiffiit, naatsorsoruminaatsumik assigiinngitsorpassuutigut inuiaqatigiinnut tunissuteqartarput. Peqatigiiffiit kiserliornermut akiuussutaasumik ataatsimuu-lersitsisarput misilittakkanillu eqqartueqatigiinnissamut periarfissiisarlutik. Peqatigiiffiit ilarpassui aningaasani katersuisitsisarput juullimi nerisaqartoqarsinnaaniassamat, ullaakkorsuutitortoqarsinnaaniassamat ilaasortaasulluunniit napparsimmavimmi suliaritinnissamut paasiniaavigineqarnissamulluunniit angalane-

ranni qanigisaannit angalaqatigineqarsinnaaniassammata. Allat sammisassaqartitsillutik timikkullu sungiusartuarnissamut kajumissaaqatigiissiniarlutik katersuuttarput. Peqatigiiffiit taamatut sammisassaqartitsisarnerat ilaasortat tarnikkut, timikkut aningaasatigullu ajornartorsiuteqarnissaannik pinaveersaartitsisarpoq taamaalillutillu kommunit timimik sungiusaasunut, isumaginninnermik sulialinnut aningaasartuutinullu peq-qissutsimut tunngassuteqartunut aningaasartuuteqariaqarnatik. Taamaattumik inuit innarluutillit peqatigiiffinik ininik atuisinnaatitsinikkut, allaffissornermi ikiorsiinikkut kommuninilluunniit peqatigiiffiit pillugit paa-sissutissiitsinikkut ikiorsiinermut aningaasaliineruneq innuttaasut timikkut tarnikkullu peqqissuunissaat qulakkeerniarlugu pitsaaliuiniarluni sulinermuttaaq aningaasaliineruvoq.

Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut nunarsuarmilu anguniakkat

Immikkoortoq 29

Nunarsuarmi anguniakkat 10

Anja Hynne Nielsenip Jens Wandelillu isumaqatigiissutigaaat ataatsimiisitsinermi inuiaqatigiinni tamanut iluaqutaasussanik pijuartitsilluni ineriartortitsineq sammineqartariaqartoq

**LEAVE
NO ONE
BEHIND**

